

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ У ВИЩІЙ ШКОЛІ НОРВЕГІЇ

TRAINING OF FUTURE SPECIALISTS IN HIGHER EDUCATION IN NORWAY

У статті розглянуто досвід підготовки майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії як країни, що випускає професіоналів високого класу і надання якої можуть бути корисними для удосконалення вищої освіти в Україні. Метою дослідження є аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії. На основі вивчення тенденції перетворень в галузі вищої освіти Норвегії зазначимо, що на початку XXI ст. країна здійснила реформування, метою якого було зосередити ресурси на меншій кількості, проте в сильніших університетах та коледжах. Аналізуючи статистичні дані кількості вступників у вищі навчальні заклади Норвегії з 2015 по 2019 рр., можемо відзначити постійний приріст здобувачів вищої освіти, з-поміж яких все більше стає жінок. Пріоритетними серед вищих навчальних закладів є університети. Всі програми вищих навчальних закладів підлягають акредитації, але норвезькі університети можуть пропонувати навчальні програми без зовнішньої акредитації. Особлива увага приділяється професійній спрямованості та вивченню англійської мови. Лекційні і семінарські заняття з використанням інноваційних методів навчання націлені на розвиток творчості та ініціативності здобувачів вищої освіти. Відповідальність за якість навчання лежить на викладачеві та вищому навчальному закладі. Перевагою в організації вищої освіти Норвегії можна назвати те, що викладачі мають академічну свободу. Університети чи університетські коледжі не можуть отримувати інструкції щодо академічного змісту викладання та змісту дослідницьких чи художніх або навчальних робіт. Країна висуває суворі вимоги до викладачів, вони повинні бути гуманістами, любити власну справу та мати необхідні для цього компетенції. Особлива увага в країні приділяється соціальному забезпеченню студентів.

Ключові слова: навчання в Норвегії, вищі навчальні заклади, підготовка фахівців.

The article considers the experience of training future specialists in higher education in Norway, as a country that has experience in training high-class professionals whose experience can be useful for improving higher education in Ukraine. The aim of the article was to analyze the experience of professional training of future professionals in higher education in Norway. Based on a study of the trend of reforming higher education in Norway, it should be noted that at the beginning of the XXI century, the country carried out reforms aimed at concentrating resources on fewer but stronger universities and colleges. Based on the analysis of statistical data on the number of applicants to Norwegian universities from 2015 to 2019, we can note a steady increase in applicants for higher education, but among applicants for higher education are increasingly women. Universities are a priority among higher education institutions. All higher education programs are subject to accreditation but Norwegian universities can offer curricula without external accreditation. Particular attention is paid to professional orientation and the study of English. Lectures and seminars are aimed at developing the creativity and initiative of applicants, using innovative teaching methods. The responsibility for the quality of education lies with the teacher and the higher education institution. The positive thing about the organization of higher education in Norway is that teachers have academic freedom. Universities or university colleges may not receive instructions regarding: the academic content of teaching and the content of research or artistic or educational work. The country makes high demands on teachers, they must be humanists, love their own business and have the necessary competencies. Particular attention in the country is paid to the social security of students.

Key words: education in Norway, higher education institutions, training.

УДК 37.014.25
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/38.2>

Васильєва С.О.,

докт. пед. наук,
доцент кафедри освітології
та інноваційної педагогіки
Харківського національного
педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

Агаркова Н.О.,

канд. пед. наук,
доцент кафедри початкової
і професійної освіти
Харківського національного
педагогічного університету
імені Григорія Сковороди

Постановка проблеми в загальному вигляді.

Розвиток українського суспільства у XXI ст. характеризується масштабними реформами, які не обійшли й освітню галузь. Запровадження нових структур, вимог до якості освіти вимагає ретельного вивчення досвіду інших країн та втілення передових ідей у практичну діяльність закладів вищої освіти (далі – ЗВО) України. Саме тому вивчення досвіду підготовки майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії як країни, що випускає професіоналів високого класу, є актуальним для сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Дослідженням закордонного досвіду приділяли увагу такі науковці: Н. Авшенюк вивчав професійну підготовку вчителів в Англії та Уельсі; А. Роляк, Т. Логвиненко досліджували систему вищої освіти Данії; В. Семілетко висвітлював питання підготовки педагогічних кадрів у Норвегії; Г. Товканець знайомився з вищою освітою в Чехії

та Словаччині. Проте вважаємо, що питання підготовки майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії не досить висвітлено, що й зумовило вибір теми цього дослідження.

Метою статті є аналіз досвіду професійної підготовки майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії.

Виклад основного матеріалу. Норвегія є країною, яка надзвичайно потребує фахівців з високим рівнем професійних навичок для різних галузей. З цієї метою уряд країни окреслив пріоритетний напрям у сфері освіти – доступність вищої освіти для кожного незалежно від соціального походження.

Згідно з Законом про університети та університетські коледжі метою вищої освіти в Норвегії є: забезпечення вищої освіти на високому міжнародному рівні; проведення науково-дослідних та науково-творчих робіт на високому міжнародному рівні; поширення знань про діяльність установ та сприяння реалізації принципу академічної свободи [5].

Уряд Норвегії ставить пріоритетом високу якість освіти для досягнення вагомих результатів, визнання випускників норвезьких ЗВО іншими країнами, для чого держава запровадила реформу структури вищої освіти. Так, у 2015 р. було розпочато структурну реформу сектора університетів та університетських коледжів «Концентрасьон за якість». Метою реформи було зосередити ресурси на меншій кількості, проте залишити сильніші університети та коледжі.

По всій країні було проведено низку об'єднань, що скоротило кількість державних установ з 33 до 21. Крім того, 4 приватних університетських коледжів об'єдналися та стали спеціалізованим університетом VID [4].

У Норвегії існує декілька видів ЗВО: університети, спеціалізовані університетські заклади або університетські коледжі. Категорія, до якої належить заклад вищої освіти, визначається за оцінкою акредитації норвезьким агентством забезпечення якості освіти (NOKUT) [6].

На сьогодні в країні діють 9 університетів, 8 університетських коледжів та 5 наукових коледжів, які належать державі. Також існує велика кількість приватних вищих навчальних закладів, які отримують державне фінансування [7].

Аналізуючи статистичні дані про вищу освіту в Норвегії, можемо відзначити постійне збільшення кількості здобувачів вищої освіти (табл. 1). Проте згідно з даними статистики вищої освіти (DBH) [6] щороку збільшується гендерна нерівність у сфері вищої освіти, де перевагу мають жінки.

Таблиця 1

Студенти різних галузей освіти у вищих навчальних закладах Норвегії [3]

Рік	2000	2010	2015	2019
Загальна кількість	186 002	227 747	283 115	281 702

У 2015 р. із 283 115 студентів навчались в університетах 113 045 осіб. Зокрема, у державних спеціалізованих університетах нараховувалося 8 252 студенти; у приватних спеціалізованих університетах – 21 986; у коледжах державного університету – 99 145; у державних університетських коледжах мистецтв – 854; у поліцейських університетських коледжах – 2 593; у військових університетських коледжах – 3 687; у виправній службі Норвезької академії персоналу – 339; у приватних університетських коледжах – 16 447 осіб. Вищу освіту за кордоном отримували 16 687 студентів [3].

Отже, дані свідчать, що здобувачі вищої освіти Норвегії віддають перевагу норвезьким університетам.

У 2003 р. Норвегія прийняла рішення про організацію навчання відповідно до вимог Болонського процесу в європейській вищій освіті. На сьогодні

структура закладів вищої освіти відповідає європейським стандартам та передбачає ступеневу систему освіти 3+2+3: бакалаврат, магістр та доктор наук. Виняток становить підготовка магістрів у старому університетському коледжі, де навчання за програмами магістратури тривають від 1 до 1,5 роки, а також діють 4-річні програми для здобуття ступеня бакалавра з музичних спеціальностей, спеціальностей мистецтв та підготовки вчителів.

Згідно з законодавством країни всі університети та університетські коледжі несуть особливу відповідальність за базову, науково-дослідну підготовку в тих галузях, в яких вони присуджують докторські ступені [5].

Окрім того, Міністерство освіти Норвегії чітко визначає особливі додаткові зобов'язання вищих навчальних закладів. Так, наприклад, у Законі «Про університети та університетські коледжі» чітко прописано, що Бергенський університет, Університет Осло, Університет Тромсе – Арктичний університет Норвегії, Норвезький університет наук і технології та Університет Ставангера несуть особливу національну відповідальність за розвиток, управління та утримання музеїв з науковими колекціями та публічні виставки [5].

Також міністерство може видавати додаткові розпорядження щодо співпраці та розподілу обов'язків між університетами або покласти особливу національну відповідальність за дослідження чи освіту в конкретних галузях на певні установи.

Як зазначають В. Семілетко, М. Граб [1; 2], вищі заклади освіти Норвегії є невеликими, проте вони підтримують високі стандарти та забезпечують якісну освіту. В деяких районах норвезькі установи вважаються абсолютними світовими лідерами.

Програми, за якими проводиться навчання у вищих навчальних закладах Норвегії, проходять акредитацію. Норвезькі університети можуть пропонувати навчальні програми без зовнішньої акредитації, тоді як університетські коледжі повинні подавати заявки на зовнішню акредитацію для своїх навчальних програм. Це і становить основні відмінності між типами вищих навчальних закладів.

Незважаючи на те, що в законодавстві прописано, що університети та коледжі несуть відповідальність за збереження та подальший розвиток норвезької мови, для іноземних студентів існують різноманітні курси та навчальні програми викладаються англійською мовою. Країна відкрита для іноземних студентів у межах угоди про обмін, а також для студентів, які бажають отримати повну освіту. Дипломи, одержані студентами в Норвегії, визнаються в інших країнах Європи. Окрім того, в Норвегії навчання іноземних студентів вважається як надбанням для самої установи, так і інструментом для підвищення якості освіти.

Освітній процес зазвичай триває з середини серпня до середини червня. Відповідно до закону

про університети та коледжі навчальний рік зазвичай становить 10 місяців. Повний навчальний рік повинен дорівнювати 60 кредитам. Після вступу студент і навчальний заклад укладають індивідуальний освітній план, який містить положення про відповідальність та зобов'язання навчального закладу перед студентом і обов'язки студента перед навчальним закладом та однокурсниками.

Освітній процес включає лекційні та практичні заняття. Лекції можуть бути відкриті для всіх охочих слухачів, вони можуть бути платними або безоплатними, чи безоплатними лише для студентів ЗВО або певної групи студентів. Це питання вирішує рада університету, яка є вищим керівним органом установи. Рада університету відповідає за підтримання високих академічних стандартів та забезпечує ефективне управління закладом відповідно до статутів, положень і правил, що застосовуються, і дотримання принципів та виконання завдань, затверджених органами влади. Рада університету складається з 11 членів, із них чотири обираються з числа викладачів, один – із числа технічного адміністративного персоналу, двох членів обирають серед студентів, та чотири мають бути зовнішніми членами. Головою ради є ректор.

Рада університету призначає екзаменаторів на час проведення іспитів, тестів або іншого оцінювання, результати яких вносяться до диплома. Оцінювання проводять два екзаменатори, один із яких має бути представником іншого вищого закладу освіти. Усна частина іспитів та тестів відкрита для громадськості. Проте можливі зміни у порядку проведення іспитів за рішенням ради університету, якщо є вагомі на то причини. Результати оцінювання повинні бути оголошені впродовж трьох тижнів. Допускається перездача іспитів, яка проводиться в присутності нових експертів, один із яких обов'язково має бути з іншого ЗВО. Цікавим є той факт, що для отримання диплома на певних спеціальностях студент має надати довідку, іноді свідоцтво від студентської поліції, про гарну поведінку. Окрім того, за непристойну поведінку під час навчальних занять студента можуть звільнити від навчання на 1–3 роки.

Оцінювання знань студентів відбувається за п'ятибальною шкалою, також виставляються оцінки від А до Е, що свідчать про успішне навчання, та F – показник неуспішного засвоєння матеріалу. Всі питання, що регулюють організацію проведення підсумкового контролю, включаючи умови повторного складання іспиту або тесту, а також питання отримання дозволу на повторний період практики та положення щодо реєстрації й умов реєстрації на іспити, вирішує та контролює рада університету, або вона делегує певні повноваження на факультет чи кафедру.

Особливістю організації навчального процесу в Норвегії є неформальна атмосфера в універ-

ситеті, проте самі установи несуть відповідальність за те, щоб викладання, дослідження та академічні і художньо-творчі роботи мали високий професійний рівень і проводились відповідно до визнаних наукових, художніх, освітніх, етичних норм та принципів.

Вимогами до викладачів у норвезьких закладах освіти є стабільне фізичне та психічне здоров'я, знання прав та безпеки людей. Інколи проводиться спеціальна оцінка придатності до роботи у ЗВО [5].

Головними критеріями оцінки претендента на професію викладача є: бажання та здібності до організації та управління процесом навчання; здатність керувати розвитком студентського колективу, забезпечуючи безпеку життєдіяльності, фізичне та психічне здоров'я молоді; бажання бути взірцем для наслідування; вміння спілкуватися та співпрацювати зі студентами; відповідальне ставлення до своєї професії; високий рівень культури [5].

Отже, викладачі в Норвегії згідно з нормативними актами повинні бути гуманістами, любити власну справу та мати необхідні для цього компетенції.

Під час навчання викладачі тримають постійний зв'язок зі студентами, заняття проходять у невеликих групах та спрямовані на розвиток критичного мислення. Активно використовуються інноваційні технології навчання. Саме такий підхід до організації навчання вважається найкращим способом підготовки майбутнього спеціаліста до професійної діяльності.

Перевагою в організації вищої освіти Норвегії є те, що викладачі мають академічну свободу. Так, на законодавчому рівні затверджено, що університети чи університетські коледжі не можуть отримувати інструкції щодо академічного змісту викладання, змісту дослідницьких чи художніх або навчальних робіт. Такі роботи мають індивідуальний характер. Особи, які призначені на посаду керівника з організації дослідницької, наукової чи художньої роботи, мають право обирати тему та метод їхньої реалізації в межах трудового або спеціального договорів.

Проте кожна особа, яка викладає у вищих навчальних закладах Норвегії, несе особисту академічну відповідальність за зміст та план викладання дисциплін згідно з вимогами, які визначаються установою та прописані в статуті [5].

Особлива увага в країні приділяється соціальному забезпеченню студентів. При університетах діють лікарні, створюються студентські ради, кожен студент має доступ до спілкування зі студентським омбудсменом, до функцій якого входить надання порад та допомоги здобувачам вищої освіти у вирішенні різних питань з навчання. При цьому на студентського омбудсмена покладено обов'язок збереження таємниць, що важливо для захисту студентів.

Висновки. Отже, підготовка майбутніх фахівців у вищій школі Норвегії відбувається відповідно до пріоритетних завдань вищої освіти Норвегії. До цих завдань належить підготовка такого спеціаліста, кваліфікація якого відповідала би загальноосвітнім європейським стандартам. Вища освіта Норвегії доступна різним соціальним верствам населення. Щороку збільшується кількість студентів, які здобувають вищу освіту, останніми роками серед здобувачів вищої освіти переважають жінки. Пріоритетними серед вищих навчальних закладів є університети. Тип навчального закладу визначає акредитаційна комісія з якості освіти. Всі програми вищих навчальних закладів підлягають акредитації, проте норвезькі університети можуть пропонувати навчальні програми без зовнішньої акредитації. Підготовка здобувачів вищої освіти включає щорічне опанування 60 кредитів. Особлива увага приділяється професійній спрямованості та вивченню англійської мови. Лекційні і семінарські заняття з використанням інноваційних методів навчання спрямовані на розвиток творчості та ініціативності здобувачів вищої освіти. Відповідальність за якість навчання лежить на викладачеві та вищому навчальному закладі. Держава висуває суворі вимоги до викладачів ЗВО, вони повинні бути гуманістами, любити власну справу та мати необхідні для цього компетенції. Особлива увага в країні приділяється соціальному забезпеченню студентів.

Потребують подальшого дослідження питання безперервної підготовки фахівців у Норвегії, не досить досліджена організація освіти дорослих, не розглянута імплементація найкращих ідей підготовки професіоналів у систему вищої освіти України.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Граб М. Особливості професійної підготовки вчителів Данії та Норвегії *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Педагогіка та психологія»*. 2019. Вип. 2 (10). С. 208–210.
2. Семілетко В. Система підготовки педагогічних кадрів у Норвегії : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 ; Луганський державний педагогічний інститут. Луганськ, 1996. 162 с.
3. Fact sabou educationin Norway 2021. URL: <https://www.ssb.no/en/utdanning/artikler-og-publikasjoner/attachment/442057?ts=176cc515150>.
4. From 33 to 21 state universiti esanduniversity colleges : Government.no. Ministry of Education and Research. URL: <https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/fra-33-til-21-statlige-universiteter-og-hoyskoler/id2515995/>.
5. Ministry of Education and Research Actrelating to universities and university colleges. URL: <https://www.regjeringen.no/contentassets/9d169ea2959d4ceb92d91d9e08dfa83a/the-university-and-university-colleges-act.pdf>.
6. Regulations relating to suitability assessment in higher education. URL: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/forskrifter/regulation_suitability_higher_education.pdf.
7. Study in norway. Higher education system. URL: <https://www.studyinnorway.no/study-in-norway>.